

S profesorem
Janem Starým o převratech
v dětské onkologii

Host

Petra Dvořáková

VV
VĚŘIL JSEM,
V ŽE TO MUSÍ JÍT
V
LEPŠÍ CESTOU

Věřil jsem, že to musí jít lepší cestou

Petra Dvořáková

S profesorem

Janem Starým o převratech
v dětské onkologii

S profesorem

Janem Starým o převratech
v dětské onkologii

Petra Dvořáková

Brno
2024

VV
VĚŘIL JSEM,
V ŽE TO MUSÍ JÍT
V/ LEPŠÍ CESTOU

Text © Petra Dvořáková, Jan Starý, 2024

Cover and frontispiece photos © Vojtěch Vlk, 2024

Interior photos: archiv Jana Starého

© Host – vydavatelství, s. r. o., 2024

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-2312-2 (PDF)

ISBN 978-80-275-2313-9 (ePUB)

ISBN 978-80-275-2314-6 (MobiPocket)

Věnováno spolupracovníkům a rodině

I. část

KOLEM MALŠE

S kamarády o přestávce rekreačního fotbálku na koupališti u tzv. malého jezu v Českých Budějovicích. Pohyb a sport patřily do života profesora Starého už od dětství. (přelom 60. a 70. let)

Pane profesore, když je někdo tak úspěšný jako vy, vždycky si člověk klade otázku, jak se taková osobnost objeví, co ji zformovalo, čím se třeba už v dětství odlišovala... Jaké bylo vaše dětství?

Měl jsem štěstí, že jsem vyrůstal ve vilové čtvrti v Českých Budějovicích, která byla na okraji města, ale během deseti minut, čtvrt hodiny jsem byl v centru pěšky. Ta čtvrť byla vlastně slepá, nevedla tam žádná výpadovka, takže provoz byl minimální. Ulice a chodníky tenkrát ještě ani nebyly dlážděné.

A bylo to šťastné dětství. Ani ne pět minut chůze od domu nám tekla řeka Malše a já jsem mohl v zimě doma about brusle a přejít v nich pár desítek metrů na řeku, která v zimě zamrzla. Dneska už nezamrzá, ale tenkrát, sotva jsme přišli ze školy, chodívali jsme až do večera hrát hokej. Nebo jsme v létě hráli fotbal, jako kluci jsme tyhle sporty milovali. Rodiče věděli, že je to bezpečné, protože v padesátých, šedesátých letech tam žádný velký provoz nebyl, a ani dodneška až tak není.

Asi pět set metrů od domu byl takzvaný malý jez, což bylo koupaliště na Malši. Scházela se tam polovina Budějovic a chodila se koupat k řece, protože tenkrát se běžně chodívalo koupat do řeky. Dneska už to moc dobře nejde, protože někdy v sedmdesátých letech postavili přehradu u městečka Římov a ta začala vypouštět spodní vodu. Tím skončilo bruslení i koupání, protože voda je velmi studená. Když máte venku třicet stupňů, vlezou do toho jenom odvážlivci. Něco takového za mě nebylo.

Takže i když ve městě, žil jste svět klukovských dobrodružství...

Ano, vlastně jsem život trávil na ulici. Nechodil jsem do mateřské školky, tenkrát to nebylo tolik zvykem, babičky bývaly doma a hlídaly vnoučata. Děti v okolí byly přibližně stejně staré jako já a tvořily se mezi nimi různé party. Byli tam i starší kluci a ti, jak to v takových situacích bývá, měli někdy tendenci šikanovat nás mladší. Takže ne všechno bylo vždycky růžové, ale rámcově ano. Pár kamarádů z té ulice si nesu až dodnes.

A jak jste to měl se sourozenci?

Má sestra byla o šest let mladší, takže jsme nevyrůstali úplně spolu, ale hodně vedle sebe. Mně bylo devět, když jí byly tři roky. Ten rozdíl je velký, takže jsme si každý žili hodně ve svém světě. Já měl v té době už klukovské kamarády, hrál jsem fotbal a hokej a ona si hrála s panenkami, potažmo kamarádila s holčičkami z ulice.

Jaké jste tedy byl dítě?

V té době docela rozlítané a divoké, pravidelně jsem dostával nářezy od babičky, od mámy i táty. Taková byla doba, fyzické tresty se braly jako samozřejmost. Ale nebylo to denně a pokaždé jsem něco opravdu provedl. Táta někdy pracoval s řemenem, ale babička říkala: „Já si o tebe nebudu mlátit ruku“ a brala si měchačku. Také jsem klečoval v koutě. Ale nebylo to žádné trápení nevinného dítěte.

Představuju si, že to musely být nějaké klukoviny... vybavíte si něco konkrétního?

Víte, že už si příliš nevzpomínám...? Určitě to bylo něco, co si trest zasloužilo. Zlobení se se mnou táhlo i v prvních třech třídách základní školy. Nastoupil jsem do ní rozlítaný z ulice a škola to moc nedokázala zabrzdit, takže jsem pořád nosil poznámky, že lítám o přestávkách a vyrušuju v hodinách... Vidíte, jeden důvod výprasku si přece jen vybavuji. Bylo to ve třetí třídě, kdy jsem dostal jednu z dalších poznámek, které se v žákovské knížce začínaly vršit. A tak jsem si přes průsvitný papír nacvičil podpis svého otce, který byl celkem komplikovaný, a tímhle natrénovaným podpisem jsem poznámku podepsal. Bohužel jsem zapomněl čárku nad Y a paní učitelka, taky proto, že to nebyla dokonalá napodobenina podpisu, mě odhalila a napsala novou poznámku. Ta říkala, že jsem falšoval podpisy. Něco takového už doma vzbudilo opravdu nevoli. To je taková poslední vzpomínka na dobu, kdy jsem byl neukázněný žák. Pak jsem se někdy ve čtvrté třídě zklidnil a divokost z raného dětství, daná ulicí, ze mě nějak vyprchala.

Když říkáte, že jste byl divoké dítě, není nakonec i to, že se člověk trochu vymyká, že není jednoduše ovladatelný, známkou toho, že v sobě nese předpoklad k nějakému odlišnému, originálnímu způsobu myšlení a pohledu na věc?

Doufají v to syn a snacha. Můj vnuk Honzík, šestý konsekutivně toho jména v rodě, je na tom totiž ve svých devíti letech podobně, jako jsem zřejmě byl já před těmi

pětapadesáti lety. Syn se snachou to o mně vědí, vnuk je ve třetí třídě a poznámky nosil poctivě v první i druhé, tak doufají, že by to mohlo dopadnout tak pozitivně jako s dědou. Že by k něčemu jeho divokost mohla být. I když se situace, myslím dětství mých vnuků v porovnání s mým, tedy ob dvě generace, hodně změnila. My jsme opravdu byli vypouštěni na ulici bez obav s tím, že tam strávíme celý den, přijdeme jenom k obědu a zase poletíme. Z části svého dětství jsem čerpal většinu svého života, vlastně až dodnes. Ze svobody dítěte, které bylo venku a nikdo za ním neběhal a moc ho nehlídal, což dneska už nejde. Mí vnuci něco takového nemají ani náhodou a myslím si, že ve většině měst to už takhle děti nemají. Ani můj syn už to takhle neměl. Od šesti let chodil na atletiku a fotbal, ale do oddílu. Doba dětství mění...

Dá se říct, kam ho posouvá?

Víte, z tohoto pohledu musí být člověk opatrný, aby říkal: „Za mě to bylo lepší, horší...“, to nechci. Dětství mají dnes děti jiné, než jsem měl já. Když se na to podívám z pohledu svých vnuků, určitě mají víc informací o světě než já. Už dneska, v šesti, sedmi, osmi letech, byli třeba třikrát někde v zahraničí na dovolené, to já ani náhodou. Létají letadly, umějí zcela samozřejmě zacházet s elektronikou, místo aby četli, koukají na televizi... I když tedy trénovat čtení musejí. Ale jinak bůhvíjaké výhody současného dětství nevidím. Nevím, co dnes mají děti navíc, než jsem měl já. Mně v mém životě rozhodně nic nechybělo. Byl jsem v kolektivu, oni jsou taky v kolektivu, protože jsou od dětství ve školce, takže dětský kolektiv, který je

pro dítě důležitý, jim nikdo neupírá. Jenom je tu vedení, dohlízejí na ně paní učitelky. Myslím si, že dětství si užívají stejně, jako jsem si ho užíval já.

Byli vaši rodiče z dnešního pohledu a z pohledu toho, že jste si sám rodičovstvím prošel, přísní a nároční?

Byli přísní a byli nároční. Táta, taky lékař, byl hodně v práci a máma byla úřednice. Dělal od rána od šesti do dvou a v půl třetí byla doma, logicky s námi tedy byla víc a dohlížela na nás. A byla přísnou matkou. Hlavně ve škole jiná známka než jednička neexistovala. Ne že bych byl za horší známku nějak popotahován, ale byla komentována. Matka ode mě automaticky očekávala, že budu velmi dobrý žák, a tak jsem byl také veden a z tohohle pohledu na mě určitě kladla odpovídající nároky.

O jakém povolání jste jako chlapec snil?

Co si pamatuji, první dvě povolání byla námořník a archeolog. Námořník asi předešel archeologa. Ani ale nevím, proč právě on. Lipno tenkrát už bylo, ale žádnou loď jsme neměli. Jisté je, že jsem to měl spojeno se čtením knížek. Četl jsem hodně a byly tam i nějaké námořnické knihy. Námořník na oceánu byl něco, co mě lákalo, aniž bych pro to ale cokoli udělal. A archeolog – to přišlo ve škole, a taky jsem zájem o tuto oblast převzal od svého otce. Měl knížky o historii, hlavně o archeologických nálezech v Egyptě, Mezopotámii, Římě... Tátu tyhle věci zajímaly, vždycky je četl. Byly to knihy s obrázky a fotografiemi, já jimi nejdřív jen listoval, pak četl a vždycky jsem si říkal: archeologie... vykopávky... najít Tróju... Líbily se mi pyramidy, tajné chodby

v nich, Údolí králů a Tutanchamonova hrobka – to byly fascinující příběhy.

Táta, jak měl rád historii, tak jsme jezdili na výlety na hrady a zámky po jižních Čechách. První auto si koupil, když mi bylo deset let, a jeli jsme na dovolenou do Českého ráje a do severních Čech, navštívili jsme Kost, Trosky nebo Opočno. Dodnes si pamatuji, jaký dojem to na mě udělalo. Příležitostně nějaký hrad pro radost navštívím i dnes. Jeden z mých nesplnitelných snů je vidět hrad Krak des Chevaliers v Sýrii. Což se mi kvůli tamní válce nepochybně vidět nepodaří. Zájem o archeologii mě držel docela dlouho, asi většinu základní školy, aniž bych, prosím, zase pro to cokoli udělal. A pak to najednou nějak vyvanulo.

Když jste zmínil knížky o námořnících a archeologii, na které konkrétní knihy z dětství vzpomínáte?

Jeden z největších dojmů v dětství na mě udělaly knížky Arthura Ransoma o Vlaštovkách a Amazonkách, *Trosčníci z Vlaštovky*, což je vlastně taky o lodích a o dětech, byť se to neodehrává na moři, ale v jedné jezerní oblasti v Anglii. Dokonce, když jsme před lety jeli se ženou do Anglie do Liverpoolu na koncert jedné bigbítové skupiny, protože já občas jezdím na *jakože* hudební vykopávky, tak jsme si udělali prodloužený víkend v oné jezerní oblasti. Vyrazil jsem na jezero, kde se odehrává *Boj o ostrov*. Šel jsem po stopách Arthura Ransoma, po místech, o kterých jsem v jeho knize četl. Bylo to přibližně před čtyřmi lety, takže po mnoha letech od přečtení, a udělalo to na mě velmi milý dojem. Ta knížka ve mně zůstává. Teď jsem ji koupil svojí vnučce, ještě jsem jí ji nedal a říkám si, jak to

asi dopadne. On psal někdy v třicátých letech, když jsem jeho knihy četl já, byl konec padesátých let, tedy dejme tomu dvacet pět let od doby, kdy je napsal. Ale pro vnučku už to bude například devadesát let po napsání. Říkám si, jestli ji to ještě může oslovit, protože ona mluví o tom, až si přečte Harryho Pottera. Ale zkusím to a bude to pro mě určitá sociologická sonda.

Vidím, že jste byl od dětství čtenářem... Jaké další knížky jste měl rád?

V padesátých a šedesátých letech televize nebyla nebo jen málo, takže čtení do mého života patřilo automaticky. A zcela jistě jsem z takto nabrané slovní zásoby žil velmi dlouho. Formovala mě celá řada knížek, když bych měl jmenovat nějaké další, tak to byly mayovky. Můj otec a strýc měli velikou knihovnu pocházející z třicátých let, tedy z doby, kdy oni byli dětmi. Měli i výtisky *Malého čtenáře*, spoustu mayovek, které už v těch padesátých šedesátých letech u nás nebyly. Vlastně vidíte, námořník... ta kniha se myslím jmenovala *Skautova dobrodružství na cestě kolem světa*. Byly to spíš jen sešity, otec se strýcem jich měli asi šedesát a ten skaut se jmenoval Jacques. Já to četl *Jack* a jeho kamarád se jmenoval *Pilotte*. Byli to dospívající kluci, kteří prožívali neuvěřitelná dobrodružství, a já tím byl naprosto nadšený. Další knížka, která mě nadchla, byla *Nobody – muž z neznáma*, autorem byl Robert Kraft. Jednalo se o několikadílný seriál o člověku, který vyšel z moře nahý a stal se z něj někdo jako James Bond. Četl jsem hlavně u rodičů mého otce, později jsem v Budějovicích chodil do knihovny.

Zůstalo vám čtenářství i v dospělosti?

Jako lékař jsem začal chodit sem do motolské knihovny a četl hlavně detektivky. Do té doby jsem se na ně díval trochu spatra, ale pak jsem ve službách zjistil, že je to zdaleka nejlepší věc, která se ve službě dá číst. To byla první polovina osmdesátých let, pak ale čas začal ubývat. Až letos jsem se zaregistroval do Městské knihovny v Praze, protože jsem zjistil, že některé knížky, které bych si rád přečetl, jinde neseženu. Řekl jsem si: „Zaregistruj se“, máje ovšem doma skříň nepřečtených knížek. Ženě jsem to raději ani neřekl. Čekám v knihovně v pořadí na nějakou knížku, jsem tam ale registrovaný asi jen dva měsíce, takže na mě zatím zdaleka nedošla řada. Až si knížku vyzvednu, už teď mě znepokojuje, že ji budu muset přečíst v povinném intervalu.

A samozřejmě – jak jsem z nedostatku času knížky přestával číst, je to, jako když netrénujete tělo. Máte určitou fyzickou a ta se vám v čase začne vytrácet. V průběhu let jsem začal cítit, jak se mi vytrácí čeština. Myslím, že člověk, pokud není extra nadaný, slovní zásobu udržuje právě čtením. Máme tu jednoho profesora, přednostu dětské kliniky, kterému říkáme Jan Zlatoústý, protože on je opravdu mistr slova. Podobně jako byl pan profesor Koutecký, který byl mistr slova a češtiny v celé šíři a záběru. Byl jistě nejenom talentovaný, ale také svoji češtinu velmi pečlivě významnou část života piloval. Člověk by měl číst už jenom kvůli tomuhle...

Mimochodem, dokázal jste čtenářství předat i svému synovi?

Automaticky jsem předpokládal, že můj syn se taky začte do mayovek. Něco z knihovny po dědečkovi mi zůstalo,

tak jsem mu dal *Petrolejového prince* a další klasické mayovky. Syn přečetl *Prince*, a tím to pro něj skončilo.

Vraťme se do dětství, váš tatínek byl lékař, jak jste jeho profesi vnímal?

Jako dítě jsem jeho práci bral jako fakt, tak to jednoduše bylo. S mámou jsme v neděli, kdy měl táta víkendové služby, chodili do nemocnice a máma mu nosila oběd. Dalo se jít pěšky, bylo to přibližně dvacet minut od místa, kde jsme bydleli. Po našem obědě jsme oběd nesli jemu a chvíli jsme s ním pak byli v nemocnici. Měl víkendovou službu jednou do měsíce, jeho oddělení bylo v relativně staré budově a já tam část času při návštěvě procházel chodby. Ne že bych s tátou někdy byl na operačním sále nebo něco takového, to ani náhodou, ale vůně nemocnice tam byla, protože to byla chirurgická část nemocnice. Měl jsem povědomí, že táta má jednou týdně noční a jednou za měsíc celý víkend službu, to byla moje představa jeho práce. A pak taky, že si musel čas od času doma něco študovat, protože tak to v medicíně chodí.

A neměl jste coby dítě pocit, že vám práce tátu bere?

Ne, to ne. On dělal do čtyř hodin, v Budějovicích se jezdilo a pořád jezdí na kole, takže oba moji rodiče jezdili do práce na kole. A jemu to z nemocnice trvalo přibližně patnáct minut, takže byl ve čtvrt na pět nebo za deset půl páté doma, což bylo pořád relativně brzo. Já jsem stejně přišel z venku někdy v tuhle dobu. A na víkendy se nikam nejezdilo, protože auto jsme neměli, pracovalo